

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مدنظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هر گونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هر گونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشورها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش:

برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی

عنوان:

تحلیل عوامل موثر بر اشتغال بخش کشاورزی
استانهای (ایلام، کردستان، کرمانشاه، همدان) : کاربرد مدل های اقتصاد سنجی و سیستم
دینامیکی

استاد راهنما:

دکتر هادی محمدی

استاد مشاور:

دکتر نعمت فلیحی پیربستی

پژوهشگر:

صمد باقرآبادی

شهریور ۱۳۹۱

تقدیم به

کلیه دانش پژوهان و به همه آنهایی که در ورای دانش تجربی اقتصاد به آرمانهای عدالت جویانه انسانی در جهت سر و سامان دادن به وضعیت خیل انسان های محروم و بی پناه می اندیشند. و تقدیم به خواهر عزیزم که همواره مشوق اینجانب در راه کسب علم و دانش بوده اند.

تشکر و قدردانی

با سپاس از خداوند متعال که مرا در انجام این پایان نامه یاری نمود.
به راستی دینی بزرگتر از دین شاگرد به معلم نیست،
و به راستی که آموختن راهرگز بهایی در خور سنجش نتوان یافت.
در اینجا بر خود لازم می دانم از زحمات جناب آقای دکتر هادی محمدی و جناب آقای دکتر
نعمت فلیحی که مرا در انجام این پایان نامه یاری نمودند تشکر نمایم،
به پاس آنچه به من آموختند،
و به پاس دلسوزی و احساس مسئولیتشان، و وقت گرانبهایی که در انجام این پژوهش در اختیارم
گذاشتند.

صمد باقرآبادی

پاییز ۱۳۹۱

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب صمد باقرآبادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۶۵۰۳۴۰۰۰ در رشته اقتصاد گرایش برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی که در تاریخ ۱۳۹۱/۰۶/۲۸ از پایان نامه خود تحت عنوان : تحلیل عوامل موثر بر اشتغال بخش کشاورزی استانهای (ایلام، کردستان، کرمانشاه، همدان) : ترکیب متدهای اقتصادسنجی و سیستم دینامیکی با کسب نمره ۱۹.۵ و درجه عالی دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی : صمد باقرآبادی

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۱/۰۶/۲۸

بسمه تعالی

در تاریخ : ۱۳۹۱/۰۶/۲۸ دانشجوی کارشناسی ارشد آقای صمد باقرآبادی از پایان نامه خود
دفاع نموده و با نمره ۱۹.۵ بحروف نوزده و نیم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما :

بسمه تعالی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان‌نامه: ۱۰۱۲۰۹۱۵۹۰۱۰۰۵
عنوان پایان‌نامه: تحلیل عوامل موثر بر اشتغال بخش کشاورزی استانهای (ایلام، کردستان، کرمانشاه، همدان): کاربرد مدل‌های اقتصادسنجی و سیستم دینامیکی	
نام و نام خانوادگی دانشجو: صمد باقرآبادی شماره دانشجویی: ۸۸۰۶۵۰۳۴۰۰۰ رشته تحصیلی: علوم اقتصادی گرایش - برنامهریزی سیستم‌های اقتصادی	تاریخ شروع پایان‌نامه: ۱۳۹۰/۰۴/۵ تاریخ اتمام پایان‌نامه: ۱۳۹۱/۰۶/۲۸
استاد راهنما: دکتر هادی محمدی استاد مشاور: دکتر نعمت فلیجی پیربستی	
آدرس و شماره تلفن: کرمانشاه- زیباشهر- خیابان ۱۸ متری ملی- قطعه ۶۲۶ ۰۹۱۸۷۵۶۴۸۲۲	
<p>چکیده پایان‌نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش‌های اجرا و نتایج به دست آمده): با توجه به اهمیت اشتغال بخش کشاورزی در استان‌های غرب کشور، و تأثیرپذیری آن از عوامل در حال تغییر پسین و پیشین، از این رو بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال این بخش و پیش بینی اشتغال تحت تأثیر شوک‌های بازارعوامل و تحلیل نتایج حاصله از آن اجتناب ناپذیرمی نماید. در این مطالعه به وسیله مدل‌های اقتصادسنجی و دینامیکی و با استفاده از داده‌های سری زمانی (۱۳۷۹-۸۶)، تابع تقاضای اشتغال برآورد و مقدار آن پیش بینی شده و تحت تأثیر شوک‌های هزینه‌های خوراکی، درجه تمرکز، مکانیزاسیون و اعتبارات پرداختی قرار داده شده است، که نتایج حاصله نشان می‌دهد، تولید و هزینه‌های خوراکی تأثیر مثبت و معنی‌دار و درجه تمرکز و مکانیزاسیون تأثیر منفی و معنی‌دار و همچنین اعتبارات پرداختی در بلندمدت اثر منفی بر اشتغال بخش کشاورزی دارند.</p>	

مناسب است

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش‌نامه دانشگاه

مناسب نیست

تاریخ و امضاء

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
۲	مقدمه
۳	۱-۱- بیان مسأله
۵	۲-۱- معرفی و اهمیت موضوع
۹	۳-۱- اهداف تحقیق
۹	۴-۱- فرضیات تحقیق
۹	۵-۱- روش تحقیق
۱۰	۶-۱- جامعه آماری و حجم آن
۱۰	۷-۱- روش گردآوری اطلاعات
۱۰	۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۰	۹-۱- متغیرها و واژه های کلیدی
۱۱	فصل دوم: مروری بر مطالعات انجام شده
۱۲	مقدمه
۱۲	۱-۲- تحقیقات انجام شده در زمینه اشتغال بخش کشاورزی
۲۲	فصل سوم: مبانی تئوریک
۲۳	مقدمه
۲۳	۱-۳- اشتغال
۲۳	۱-۱-۳- تئوریهای اشتغال
۳۳	۲-۱-۳- اشتغال در بخش کشاورزی
۳۵	۳-۱-۳- نقاط قوت اشتغال در بخش کشاورزی و اهمیت آن در اقتصاد کشور
۳۵	۴-۱-۳- موانع و مشکلات اشتغال در بخش کشاورزی
۳۶	۵-۱-۳- کاهش بیکاری با تکیه بر صنعت یا کشاورزی
۳۶	۶-۱-۳- کاهش بیکاری با تکیه بر بخش کشاورزی
۳۸	۲-۳- مکانیزاسیون
۴۱	۳-۳- منابع تأمین اعتبار بخش کشاورزی در ایران
۴۳	۴-۳- بهره وری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴۴	۳-۴-۱- بهره‌وری نیروی کار
۴۶	۳-۴-۲- محاسبه بهره‌وری
۴۷	۳-۵-۵- مبنای تئوریک تابع تقاضای عوامل تولید
۴۷	۳-۵-۱- روش‌های مورد استفاده جهت برآورد تقاضای عوامل تولید
۴۷	۳-۵-۲- روش برنامه‌ریزی خطی
۴۸	۳-۵-۳- روش مستقیم اقتصادسنجی
۴۸	۳-۵-۴- روش غیر مستقیم اقتصادسنجی
۴۹	۳-۵-۵- دیدگاه همزادی تولید و هزینه
۵۵	فصل چهارم: متدولوژی و برآورد ضرایب
۵۶	مقدمه
۵۶	۴-۱- مدل اقتصادسنجی
۵۶	۴-۱-۱- معرفی متغیرها
۵۸	۴-۱-۲- پائل دیتا
۵۸	۴-۱-۳- روش پائل دیتا (تحلیل براساس داده‌های تابلویی)
۶۰	۴-۱-۴- چاقوب مدل پائل
۶۲	۴-۱-۵- آزمون ریشه واحد در داده‌های پائل دیتا
۶۴	۴-۱-۶- آزمون هم‌انباشستگی
۶۵	۴-۱-۷- برآورد مدل و تفسیر ضرایب
۶۸	۴-۱-۸- آزمون انتخاب مدل مناسب برای تحقیق
۶۹	۴-۱-۹- برآورد ضرایب
۷۱	۴-۲- طراحی مدل دینامیکی
۷۱	۴-۲-۱- سیستم دینامیکی
۷۲	۴-۲-۲- شبیه‌سازی کامپیوتری
۷۳	۴-۲-۳- روش سیستم‌های دینامیک
۷۵	۴-۲-۴- کاربرد الگوهای سیستم دینامیک

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۶	۴-۲-۵- ضرورت بکارگیری روش سیستم دینامیکی و شبیه سازی
۷۷	۴-۲-۶- متغیرها در یک سیستم دینامیکی
۷۹	۴-۲-۷- مراحل ساخت یک سیستم دینامیکی
۸۱	۴-۲-۸- اعتبار مدل
۸۲	۴-۲-۹- فرآیند ارزیابی مدل
۸۴	۴-۳- طرح سناریوهای مختلف و پیش بینی تحت این سناریوها و بررسی اعتبار مدل
۸۶	۴-۳-۱- تأثیر اعتبارات بانکی، تولید و مکانیزاسیون در توسعه فرصت های شغلی کشاورزی
۹۱	۴-۳-۲- تأثیر درآمد خانوار، هزینه های خوراکی و تولید بر اشتغال
۹۱	۴-۳-۳- تأثیر تولید، سودآوری و تنوع کشت بر اشتغال
۹۲	۴-۳-۴- تأثیر تولید، سودآوری و اعتبارات پرداختی، مکانیزاسیون و بهره وری بر اشتغال
۹۳	۴-۳-۵- روابط علی و معلولی کلی
۹۴	۴-۴- طراحی مدل دینامیکی
۹۵	۴-۴-۱- مجموعه معادلات مورد نیاز مدل دینامیکی
۹۶	۴-۴-۲- نتایج پیش بینی شده تا افق ۱۴۰۴ برای استان کرمانشاه
۹۸	۴-۴-۳- بررسی اعتبار مدل اشتغال استان کرمانشاه با استفاده از مقایسه داده های شبیه سازی با واقعیت
۹۹	۴-۵- طرح سناریوهای مختلف و پیش بینی اشتغال بخش کشاورزی استان کرمانشاه و دیگر متغیرهای مدل تحت اثر شوک ها
۹۹	۴-۵-۱- سناریوی اول؛ وارد کردن شوک به مکانیزاسیون و اثر آن بر اشتغال، تولید، سودآوری و بهره وری
۱۰۱	۴-۵-۲- سناریوی دوم؛ وارد کردن شوک به هزینه های خوراکی و اثر آن بر اشتغال، تولید، سودآوری و بهره وری
۱۰۲	۴-۵-۳- سناریوی سوم؛ وارد کردن شوک به درجه تمرکز و اثر آن بر اشتغال، تولید، سودآوری و بهره وری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	۴-۵-۴ - سناریوی چهارم؛ وارد کردن شوک به اعتبارات پرداختی و اثر آن بر اشتغال، تولید، سودآوری و بهره‌وری
۱۰۵	۴-۵-۵ - مقایسه سناریوهای مختلف آزمون شده بر مدل اشتغال بخش کشاورزی ناحیه مورد مطالعه فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	۵-۱ - نتیجه‌گیری
۱۱۱	۵-۲ - پیشنهادات
۱۱۴	فهرست منابع

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

با توجه به اینکه از مهمترین پارامترهای یک مدل کلان اقتصادی، اشتغال و تولید می باشد، هر گونه تغییر در این پارامترها اثرات خاص خود را بر دیگر پارامترهای اقتصادی بر جای خواهد گذاشت. اشتغال از نیازهای اصلی هر کشور است که هر گونه نارسایی و یا کمبود در آن منشأ پیدایش بسیاری از ناهنجاری های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می شود، که تحت تأثیر عوامل مختلفی است. در این پژوهش، عوامل تأثیرگذار بر اشتغال بخش کشاورزی استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه و همدان در قالب تابع اشتغال بررسی شده. و سپس با استفاده از سیستم دینامیکی یک مدل کلی برای استان کرمانشاه ارائه شده و با طرح سناریوهای مختلف، مناسب ترین راهکارها در جهت افزایش اشتغال بخش کشاورزی ارائه شده است.

در فصل اول، کلیات پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم، مطالعات و پژوهش های صورت گرفته در داخل و خارج از کشور بررسی شده. در فصل سوم به مبانی نظری اشتغال و تابع تقاضای آن پرداخته شده است. در فصل چهارم، مدل های سنجی و سیستمی از روابط متغیرهای مؤثر بر اشتغال مطرح شده است. پس از طرح مدل های مربوط بر اساس داده های موجود به تخمین مدل پرداخته شده است. در فصل پنجم با عنوان نتیجه گیری، نتایج مختصری از کل مطالعه انجام شده و به مقایسه یافته های تحقیق با نتایج سایر پژوهش ها پرداخته شده است.

۱-۱- بیان مسأله

رشد روز افزون جمعیت و پایین بودن ظرفیت های تولید، باعث به وجود آمدن بحران بیکاری در دهه های اخیر شده است. اگر در آغاز دوران صنعتی شدن و بر اساس تئوری های اولیه ی توسعه، بخش کشاورزی به عنوان پله ی ارتقاء و قربانی رشد اقتصادی شناخته شده بود، این نگاه در شرایط کنونی در بسیاری از کشورها جایگاه خود را به رشد و توسعه هماهنگ تمامی بخش های اقتصادی بدون هیچگونه تبعیض خاصی داده است.

قربانی کردن کشاورزی در ایران نیز تا حدود زیادی وجود داشته و با شروع صنعتی شدن کشور، توجه سیاستگذاران و سیاستمداران به بخش صنعت بیشتر از بخش کشاورزی شد. اکثر سرمایه ها و سرمایه گذاری ها از بخش کشاورزی به سمت بخش صنعت انتقال یافت و بخش کشاورزی از جریان توسعه باز ماند. آثار این عقب ماندگی به سرعت به صورت کاهش

درآمدهای کشاورزی، مهاجرت به سمت شهرها و تراکم نیروی کار در مناطق شهری آشکار شد. در طرف مقابل رشد تقاضای کار بخش شهری (صنعت و خدمات) پاسخگوی رشد عرضه نیروی کار مهاجر روستایی (کشاورزی) نبوده و بدین ترتیب معضلی بزرگ به نام بیکاری اقتصاد ایران را در بر گرفت. در چنین شرایطی بود که تعریف جدیدی از جایگاه بخش های اقتصادی کشور صورت پذیرفت و در طول برنامه های توسعه، محوریت بخش کشاورزی به عنوان یکی از اهداف اقتصاد کشور مورد تأکید قرار گرفت. (نبی ئیان، ۱۳۶۹)

سهم قابل توجه بخش کشاورزی در رشد اقتصادی کشور علیرغم کاهش سهم آن از موجودی سرمایه در مقایسه با بخش های دیگر، باعث شد که بسیاری از سیاست گذاران به این باور برسند که این بخش می تواند محل مناسبی برای ایجاد اشتغال باشد. این در حالی است که در برهه ی زمانی کنونی سیاست گسترش فعالیت های کاربر در بخش کشاورزی، در تمامی دنیا سیاست مطرودی است. با این وجود در ایران، همچنان تلاش ها و سیاست ها بر افزایش اشتغال در این بخش متمرکز شده است، پرسش های زیادی در این خصوص مطرح است: آیا بخش کشاورزی موظف به ایجاد اشتغال برای نیروی انسانی جویای کار شهری و روستایی است؟ آیا رابطه ای بین متغیرهای اشتغال و تولید در بخش کشاورزی وجود دارد؟ مکانیزاسیون چه تأثیری بر اشتغال بخش کشاورزی دارد؟ تنوع بخشی تولید محصولات کشاورزی چه تأثیری بر اشتغال داشته است؟ تزریق سرمایه به بخش کشاورزی چه تأثیری روی افزایش اشتغال این بخش داشته است؟

اشتغال در بخش کشاورزی متأثر از عواملی مانند رشد اقتصادی، صادرات، آزادسازی اقتصاد، افزایش تقاضای نهایی، سرمایه گذاری خارجی و داخلی و سطح زیرکشت می باشد. توسعه ی اشتغال در بخش کشاورزی از طریق عوامل پیشین و پسین مؤثر بر آن میسر بوده و بدون توجه به این عوامل، تحقق سیاست ایجاد اشتغال در کشاورزی همانند گذشته با موفقیت زیادی همراه نخواهد بود.

در برنامه های توسعه، بدون تقویت و یا تضعیف عوامل مؤثر بر اشتغال نمی توان و نباید بر پتانسیل اشتغال زایی بخش کشاورزی اتکا کرد. بخش کشاورزی می تواند در ایجاد اشتغال جدید در کشور بیشترین اثر را داشته باشد، برای رفع تنگنای بیکاری باید تقاضای نهایی این بخش را افزایش داد. بازار کار بخش کشاورزی با دیگر بخش ها تفاوت اساسی دارد، تقاضای کار در بخش کشاورزی محدود به زمان هایی از سال است. مناطق روستایی در برخی از

مراحل کشاورزی با کمبود نیروی کار و پس از آن با مازاد نیروی کار گسترده روبرو هستند. پس به یقین نمی توان در مورد اشتغال کامل یا بیکاری در این مناطق نظر داد. فصلی بودن فعالیت کشاورزی باعث می شود که اشتغال آن همانند دیگر بخش های اقتصادی سالانه نبوده و انگیزه لازم برای حضور در آن نباشد.

بخش کشاورزی با مازاد نیروی کار (ماهر و غیر ماهر، بی سواد و کم سواد) روبروست و بر اساس مبانی اقتصاد خرد برای انتقال نیروی کار از ناحیه سوم تولید به ناحیه دوم تولید باید نهاده های دیگر یعنی زمین و سرمایه را افزایش داد. چون محدودیت زمین زیر کشت امری آشکار است، لذا تنها راه باقیمانده افزایش سرمایه است.

اما از یک سو می دانیم که جذب و هدایت سرمایه به سمت تولید در این بخش با موانع متعددی روبروست و از سوی دیگر تزریق بیش تر سرمایه به شکل ماشین آلات و ابزارهای تولید به بخش کشاورزی، منجر به جایگزینی سرمایه به جای نیروی کار خواهد شد و هدف اولیه (افزایش اشتغال) را نقض خواهد کرد، بر این اساس می توان گفت سیاست افزایش اشتغالی که مؤثر بر رشد اقتصادی بخش کشاورزی باشد، با چنین شرایطی با توفیق همراه نخواهد بود.

۲-۱- معرفی و اهمیت موضوع

از مهمترین پارامترهای یک مدل کلان اقتصادی، اشتغال و تولید می باشد، هرگونه تغییر در این پارامترها اثرات خاص خود را بر دیگر پارامترهای اقتصادی بر جای خواهد گذاشت. اشتغال یکی از نیازهای اصلی جامعه است که هر گونه نارسایی و یا کمبود در آن منشأ پیدایش بسیاری از ناهنجاری های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می شود.

کشاورزی در ایران بزرگترین بخش اقتصادی پس از بخش خدمات است که درصد بالایی از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص می دهد. همچنین این بخش سهم بسزایی در اشتغال دارد. علاوه بر آن کشاورزی تنها بخش تولیدی است که در شرایط پرتلاطم چند دهه ی گذشته کمتر تحت تأثیر نوسانات سیاسی و تحریم های اقتصادی قرار گرفته است.

اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ایران تا بدان جااست که در برنامه های توسعه ی اقتصادی از آن به عنوان محور توسعه یاد شده است. بنابراین بررسی فرآیند اشتغال در این بخش و تعیین عوامل اثرگذار بر آن و ارزیابی نقش آن در اشتغال کشور از اهمیت زیادی برخوردار است.

در طی دهه ی گذشته کشاورزی ایران به طور متوسط از رشد ارزش افزوده ی مناسبی برخوردار بوده است. در همین دوره این بخش رشد تراکم خالص سرمایه را تجربه کرده است و رشد افزایش نیروی کار شاغل در آن دارای روند نزولی بوده است. همان طوری که در جدول

(۱-۱) آمده سهم اشتغال بخش کشاورزی از ۲۳.۵ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۲۲.۷ درصد در سال ۱۳۸۵ رسیده است. بنابراین مشخص است که این میزان رشد ارزش افزوده نمی تواند تنها ناشی از رشد کمی نهاده های تولید باشد، بخصوص اگر اصل اقتصادی نزولی بودن بازده نهایی نهاده های تولیدی را در نظر بگیریم. از لحاظ تئوری نیز چنین امری مقدر نمی باشد و باید پذیرفت که عامل تکنولوژی نقش مهمی را در رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی بازی می کند.

در میان عواملی که در تولید محصولات کشاورزی نقش دارند، علاوه بر زمین و سرمایه از نیروی کار به عنوان یکی از عوامل مهم نام برده می شود که در مراحل تولید یک محصول، نقش های متعدد و ویژه ای را ایفا کرده و می تواند موثر واقع شود، بنابراین به کارگیری صحیح و مطلوب نیروی کار، شناسایی عوامل مؤثر بر تقاضای نیروی کار در این بخش و لزوم استفاده بهینه از این منبع تجدید شدنی از اهمیت فراوانی برخوردار است.

این بخش علاوه بر اینکه تأمین کننده حدود هشتاد درصد نیازهای غذایی کشور است، در برگیرنده حجم زیادی از فرصت های شغلی برای نیروهای فعال کشور است و در ایجاد زمینه های اشتغال زایی از طریق کالا و مواد اولیه تولیدی برای صنایع مرتبط با بخش کشاورزی نقش بسزایی دارد.

بررسی وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی و مقایسه آن با تغییرات جمعیت شاغلان در بخش های دیگر اقتصادی نشان می دهد که در طی سال های متمادی سهم بخش کشاورزی در ایجاد اشتغال برای جمعیت فعال کشور دارای روند نزولی بوده، علیرغم تلاش های فزاینده برای اشتغال زایی، در حالیکه تعداد نیروی کار شاغل در بخش های صنعت و خدمات چند برابر شده است، تعداد نیروی کار شاغل در بخش کشاورزی رشدی با روند کاهشی داشته است.

اما باید توجه داشت که هنوز بخش عظیمی از نیروی کار روستایی کشور در این بخش فعال است، و نزدیک به هشتادویک درصد شاغلان بخش کشاورزی در مناطق روستایی کشور در بخش کشاورزی مشغول به کار هستند، لذا این بخش، نقش بسیار مهمی در ایجاد اشتغال برای روستائیان و جلوگیری از تسریع مهاجرت آنان از روستا به شهر دارد.

درصد بالایی از جمعیت شاغل این استان ها در بخش کشاورزی مشغول به کار هستند، بطوریکه در جدول (۱-۲) آمده، برای استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه و همدان به ترتیب ۲۳، ۲۹، ۲۴ و ۲۷ درصد از نیروی کار در بخش کشاورزی مشغول اند. به طور متوسط ۲۵.۷۵

درصد افراد شاغل این استان ها در بخش کشاورزی مشغول بکار هستند. (سالنامه آماری، ۱۳۸۵)

جدول (۱-۱) : سهم اشتغال بخش های عمده اقتصادی در ایران (۱۳۶۵-۱۳۸۵)

بخش های اقتصادی		۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
کشاورزی	تعداد	۳۲۸۹	۳۴۲۴	۴۶۴۷
	سهم	۲۹.۹	۲۳.۵	۲۲.۷
صنعت	تعداد	۲۸۹۳	۴۴۷۴	۵۶۰۹
	سهم	۲۶.۳	۳۰.۷	۲۷.۴
خدمات	تعداد	۴۸۱۸	۶۶۷۴	۱۰۲۱۶
	سهم	۴۳.۸	۴۵.۸	۴۹.۹

مأخذ : مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن، سال ۱۳۸۵

جدول (۲-۱) : شاغلان ده ساله و بیشتر استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه، همدان و کشور سال ۱۳۸۵ (هزار نفر-درصد)

استان و کشور	شاغلان تمام بخش ها	شاغلان بخش کشاورزی	سهم بخش کشاورزی
کشور	۲۰۴۷۶	۳۶۱۲	۱۷.۶
ایلام	۱۳۲	۳۲	۲۴
کردستان	۳۹۳	۱۱۴	۲۹
کرمانشاه	۴۷۴	۱۱۱	۲۳
همدان	۴۹۴	۱۳۵	۲۷

مأخذ : مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن، سال ۱۳۸۵

۳-۱- اهداف تحقیق

هدف کلی در این تحقیق بررسی نقش تنوع تولید محصولات کشاورزی، مکانیزاسیون، میزان تولید و اعتبارات پرداختی بر اشتغال در بخش کشاورزی استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه و همدان با استفاده از مدل های اقتصاد سنجی و ارائه یک مدل سیستم دینامیکی است.

۴-۱- فرضیات تحقیق

- الف- افزایش درجه تمرکز اثر منفی بر اشتغال بخش کشاورزی دارد.
- ب- مکانیزاسیون کشاورزی تأثیر منفی بر اشتغال بخش کشاورزی دارد.
- ج- اعتبارات پرداختی اثر مثبتی بر اشتغال بخش کشاورزی دارد.
- د- هزینه های خوراکی اثر مثبتی بر اشتغال دارد.

۵-۱- روش تحقیق

در این مطالعه از تکنیک ها و روش سیستم دینامیکی استفاده کرده ایم که اولاً بتواند پیش بینی بلند مدت انجام دهد، ثانیاً دارای کمترین خطا باشد و مهمتر از همه نیاز به داده ها در دوران آینده نداشته باشد و بتوانیم رفتار متغیرها را تحت شوک هایی بررسی کنیم تا از این طریق بتوانیم راهکارهای سیاستی را ارائه دهیم. بدین منظور ابتدا با استفاده از پائل دیتا ضرایب متغیرها به دست آمده، که در چارچوب تئوری و فرمولهای ریاضی، تقاضای کار و ... در مدل بکار گرفته شده است. و با استفاده از مبانی نظری مطرح شده، مدل مناسب معرفی و سپس با استفاده از روش های اقتصادسنجی تخمین زده می شود که از نرم افزار Eviews⁶ استفاده می شود. جهت آزمون فرضیه ها نیز از تکنیک های آماری و اقتصادسنجی استفاده شده است. و بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال به صورت پویا با استفاده از مدل های دینامیکی (نرم افزار vensim) صورت گرفته است.

۶-۱- جامعه آماری و حجم آن

جامعه آماری در این تحقیق آمار مربوط به اشتغال، تولید، اعتبارات پرداختی، هزینه های خوراکی، مکانیزاسیون، سطح زیر کشت بخش کشاورزی استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه و همدان می- باشد. دلیل انتخاب این استان ها تنوع کشت محصولات کشاورزی در این استان ها بوده است.

۷-۱- روش گرد آوری اطلاعات

داده ها و اطلاعات آماری مورد استفاده از منابع رسمی و سازمانهای زیربط دولتی مانند وزارت جهاد کشاورزی، و مرکز آمار ایران فراهم شد.

۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

به منظور دسته‌بندی اطلاعات و برخی محاسبات لازم، از سری های زمانی و سپس مدل تحلیلی مناسب معرفی و برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از تکنیک‌های اقتصادسنجی استفاده شد. در این قسمت از نرم افزار Eviews⁶ استفاده کرده ایم. و برای بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال و تولید از مدل دینامیکی و از نرم افزار vensim استفاده شده است.

۹-۱- متغیرها و واژه های کلیدی

کشاورزی، مکانیزاسیون، بیکاری، مدل‌های دینامیکی، توابع تقاضای نهاده ها، پائل دیتا